

Ett lyft för forskning och innovation

Till utbildningsutskottet

Utbildningsutskottet har den 23 oktober 2008 beslutat att bereda bl.a. socialutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 2008/09:50 Ett lyft för forskning och innovation, jämte motioner.

Socialutskottet, som beslutat avge yttrande, begränsar detta till att avse motionerna Ub6 av Marie Granlund m.fl. (s) yrkandena 9 (delvis) och 13, Ub5 av Amineh Kakabaveh m.fl. (v) yrkandena 6 (delvis) och 7 samt Ub8 av Maria Wetterstrand m.fl. (mp) yrkandena 4 (delvis) och 5 samt propositionen i motsvarande delar. Dessutom behandlas i yttrandet 12 motionsyrkanden från de allmänna motionstiderna 2007 och 2008, hänvisade till socialutskottet, vilka rör frågor som behandlas i propositionen. Utskottet har beslutat att överlämna dessa motionsyrkanden till utbildningsutskottet tillsammans med detta yttrande.

Utskottets överväganden

Propositionen

Inledning

Regeringen lämnar i propositionen sin syn på forsknings- och innovationspolitikens inriktning under perioden 2009–2012. Det är regeringens bedömning att forskningsinsatser är bland det viktigaste Sverige kan göra för att långsiktigt stärka konkurrenskraften och bidra till en hållbar tillväxt. I propositionen redovisar regeringen hur forskningens kvalitet och konkurrenskraft kan ökas.

Regeringens mål är att stärka Sveriges ställning som forskningsnation och därmed stärka konkurrenskraften i en globaliserad värld för att bidra till ökad hållbar ekonomisk tillväxt och välfärd i Sverige. Forskningen ska vara av högsta internationella klass och den ska till stor del bedrivas inom områden som har eller har förutsättningar att få betydelse för människors välfärd, samhällets utveckling och näringslivets konkurrenskraft. Regeringen vill förverkliga målet genom tre viktiga preciseringar:

- Stärkt fri forskning
- Forskning av högsta kvalitet och relevans
- Forskningen ska i högre utsträckning än i dag komma till nytta

Anslag till forskning

I budgetpropositionen för 2009 (prop. 2008/09:1, utgiftsområde 16) föreslår regeringen en förstärkning av anslagen för forskning med 2 000 miljoner kronor 2009, en förstärkning med ytterligare 1 000 miljoner kronor 2010, med ytterligare 500 miljoner kronor 2011 samt med ytterligare 1 100 miljoner kronor 2012. Utöver detta förslag har riksdagen utifrån budgetpropositionen 2007 (prop. 2006/07:1, bet. 2006/07:FiU10, rskr. 2006/07:54) beslutat tillföra 400 miljoner kronor från 2009. Tillsammans med ett slopande av avgiften på externt mottagna medel, den s.k. högskoleomsen och insatser på innovationsområdet, innebär höjningen att resurserna för svensk forskning och utveckling (FoU) ökar med fem miljarder kronor fram t.o.m. 2012.

Anslag till Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap

I budgetpropositionen för 2009 (prop. 2008/09:1, utgiftsområde 9) föreslår regeringen att anslaget för forskning till Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap bör öka med 41 miljoner kronor 2009. Totalt föreslår regeringen att 392 275 000 kr anvisas år 2009 under anslaget 8:2 *Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap: Forskning*. Socialutskottet har tillstyrkt den föreslagna medelstillelsen (bet. 2008/09:SoU1).

Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap (FAS) ger viktiga underlag för statliga och offentliga aktörers beslut inom en rad områden. Det är regeringens bedömning att forskning inom arbetslivsområdet behöver stärkas men att den bör kvalitetsutvärderas och fördelas i konkurrens med andra projekt och forskningsområden. Även övrig forskning inom FAS ansvarsområde behöver stärkas. I samband med att myndighetens anslag ökas bör myndigheten även ges ett särskilt uppdrag avseende forskning om arbetsliv samt forskning om alkohol, narkotika och tobak.

I forskningspropositionen (prop. 2008/09:50) anför regeringen att 15 miljoner kronor av anslaget för forskning till Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap bör användas för alkohol-, narkotika- och tobaksforskning åren 2009–2012.

Regeringen anför att användningen av alkohol, narkotika och tobak (ANT) leder till allvarliga folkhälsoproblem med omfattande medicinska, ekonomiska och i många fall sociala konsekvenser. Det uppkommer inte bara lidande för många enskilda individer och deras närstående, utan också betydande samhällsekonomiska kostnader framför allt i form av hälso- och sjukvårdskostnader samt kostnader för polis och rättsväsende. Därtill kommer kostnader för ökad sjukfrånvaro, förtida sjuk- och aktivitetsersättning, ökad arbetslöshet, lägre produktivitet och minskad produktion på grund av skador, sjukdom och för tidig död. Användningen av alkohol, narkotika och tobak leder till samhällsekonomiska kostnader på över 60 miljarder kronor per år.

Sverige har av tradition legat i den absoluta forskningsfronten inom ANT-forskningen. Detta har uppnåtts genom samverkan mellan flera forskningsfält, bl.a. neurovetenskap, genetik och tvillingforskning. Nikotinläkemedlen är ett exempel på en innovation inom svensk forskning som blivit ett globalt förstahandsval vid rökavvänjning. Avgörande för utvecklingen av en kunskapsbaserad verksamhet inom området är enligt regeringen fortsatt stöd till socialvetenskaplig och medicinsk ANT-forskning. Pågående forskning är internationellt framgångsrik och bör vidmakthållas. Det är därför angeläget att FAS främjar en långsiktig uppbyggnad av en kraftfull och bred forskning inom området.

Strategiska forskningsområden

För att Sverige ska kunna hävda sig i den internationella konkurrensen krävs, enligt regeringen, fokusering och specialisering på områden där svensk forskning bedöms ha särskilda möjligheter. Ett mål för offentliga satsningar är att den forskning som finansieras ska ligga på högsta internationella nivå, ett annat att den till stor del bedrivs inom områden som är av betydelse för samhällets utveckling och näringslivets konkurrenskraft. För att åstadkomma detta sker en satsning på ett antal strategiska områden

där svensk forskning tillhör den internationella forskningsfronten eller har potential att nå dit. Satsningarna bör ske inom främst tre övergripande områden:

- Medicin och livsvetenskaper
- Teknik
- Klimat

De strategiska områdena är bl.a. *medicin och livsvetenskaper* samt *sjukdomstillstånd av stor betydelse för folkhälsan*.

Medicin och livsvetenskaper

Molekylär biovetenskap

Anslagen för forskning och forskarutbildning till vissa universitet och högskolor bör enligt regeringen öka för satsningar på strategisk forskning inom molekylär biovetenskap.

Regeringen konstaterar att forskning kring människans, djurens och växternas arvs massa (s.k. genomik) har resulterat i spektakulära framsteg. Nyutvecklade metoder gör det möjligt att studera samtliga geners aktivitet i frisk och sjuk vävnad. Stockholm Science for Life Laboratorium (SciLife-Lab) är en gemensam planerad satsning av Karolinska Institutet, Kungl. Tekniska högskolan och Stockholms universitet. I ett gemensamt centrum ska nu all forskning inom genomik och proteomik vid de tre universiteten samlas. Denna satsning har en potential att bli en internationellt mycket stark forskningsmiljö inom delar av molekylär biovetenskap.

Systembiologi bygger dels på de omfattande kunskaper som tagits fram om DNA, RNA, proteiner och andra beståndsdelar i celler och vävnader, dels på framstegen inom informationsteknologin. Sverige har stor potential att utveckla systembiologiområdet, eftersom här finns framstående forskning både inom molekylärbiologi och bioinformatik samt stor kunskap inom cellbiologi och genetik och drivande kliniska forskningsmiljöer. Generellt är det enligt regeringen viktigt att statligt finansierad forskning även uppmärksammar forskning på sjukdomar med mindre kommersiell potential, t.ex. utveckling av nya antibiotika och vacciner och andra läkemedel som används mot smittsamma sjukdomar och andra sjukdomar som främst drabbar fattiga länder.

Stamceller och regenerativ medicin

Anslagen för forskning och forskarutbildning till vissa universitet och högskolor bör enligt regeringen öka för satsningar på strategisk forskning inom stamceller och regenerativ medicin.

Sverige är ett av de länder i världen som kommit längst både när det gäller forskning kring olika typer av stamceller och när det gäller behandling av vissa patientgrupper med cellterapi. Grundläggande stamcells forskning bidrar till att förstå hur celler differentieras och utvecklas till olika

celltyper. Med kunskap om hur dessa stamceller differentieras till olika vävnader kan det bli möjligt att behandla sjukdomar och minska lidande. Det är mycket angeläget att prioritera och stödja forskning som kan förhindra, lindra och möjligen även bota svåra folksjukdomar som diabetes, Parkinson och demenssjukdomar samt häva bristen på organ för transplantationsändamål. Stamcellsforskningen måste vara etiskt försvarbar och bör, liksom all annan forskning, granskas ur ett etiskt perspektiv.

Den svenska framgångsrika stamcellsforskningen har uppmärksammat internationellt, och en satsning på området kan förväntas ge stora patientgrupper ökat hopp om nya effektiva behandlingsmetoder.

Sjukdomstillstånd av stor betydelse för folkhälsan

Diabetes

Anslagen för forskning och forskarutbildning till vissa universitet och högskolor bör enligt regeringen öka för satsningar på strategisk forskning om diabetes.

Regeringen anför att diabetesforskning är ett komplext område som spänner över allt från grundläggande cell- och molekylärbiologi till områden som folkhälsa, omvårdnad och livsmedel. En tydlig trend är att alltfler yngre, även barn och ungdomar, drabbas av diabetes. När det gäller övervikt och fetma, som har en omedelbar koppling till utveckling av diabetes, har det också skett en dramatisk ökning. Detta motiverar ökade satsningar på kunskapsuppbyggnad och forskning inom diabetesområdet. Sveriges styrka är genetiska studier, både vid typ 1- och typ 2-diabetes, och möjligheterna till långtidsuppföljningar genom olika register.

Inom svensk forskning är diabetes och forskning om livsstilsrelaterade sjukdomar starka profilområden. Fortsatta satsningar kan befästa den ställning svenska forskare har och öka den internationella konkurrenskraften ytterligare.

Neurovetenskap, inklusive hjärnans och nervsystemets sjukdomar

Anslagen för forskning och forskarutbildning till vissa universitet och högskolor bör enligt regeringen öka för satsningar på strategisk forskning inom neurovetenskap, inklusive hjärnans och nervsystemets sjukdomar.

I propositionen konstateras att hjärnans och nervsystemets sjukdomar tillhör några av den medicinska forskningens stora utmaningar. Dessa sjukdomar skapar också samhällsekonomiska utmaningar. Beroendesjukdomar och olika smärttillstånd är stora samhällsekonomiska problem som orsakar en hög andel av dagens sjukfrånvaro. Den demografiska utvecklingen med ökande andel äldre kommer att leda till en ökning av bl.a. demenssjukdomar. Andra exempel på utmaningar är t.ex. Parkinsons sjukdom och stroke samt neuropsykiatriska funktionsnedsättningar som är ett folkhälsoproblem som blivit alltmer uppmärksammat. Ett europeiskt initiativ inom området neurodegenerativa sjukdomar kommer sannolikt att initieras redan under

2008. Samarbetet, som blir i form av gemensamma program, kommer att beakta både biomedicinska och socialvetenskapliga aspekter av neurodegenerativa sjukdomar såsom Alzheimers sjukdom. Det är enligt regeringen önskvärt att Sverige – som redan har stark tvärvetenskaplig forskning på detta område, bl.a. genom projektet Swedish Brain Power – tar en aktiv del i det europeiska forskningssamarbetet.

Epidemiologi

Anslagen för forskning och forskarutbildning till vissa universitet och högskolor bör enligt regeringen öka för satsningar på strategisk forskning inom epidemiologi.

Den epidemiologiska forskningen fokuserar på sjukdomars spridning hos populationer. Det övergripande målet för den epidemiologiska forskningen är att kunna förebygga sjukdom och ohälsa genom att identifiera sjukdomsorsaker och spridningsvägar. På detta sätt kan man få underlag för att analysera utbredning, fördelning, trender och riskfaktorer för olika hälsoproblem. Svensk epidemiologisk forskning har länge varit internationellt ledande. I Sverige finns unika förutsättningar att genomföra denna typ av forskning genom tillgången till infrastruktur som systemet med personnummer kopplat till en mängd olika register, databaser och biobanker. Det finns också en mycket god kunskap om den egna befolkningens hälsa. Epidemiologisk forskning är ett viktigt verktyg för att minska förekomsten av stora folkhälsoproblem såsom cancer, hjärt-kärlsjukdomar och psykisk ohälsa, men också för att bekämpa globala hälsohot, exempelvis för att kunna analysera ett nytt sjukdomspanorama med pandemier och spridning av resistent bakterier eller nya virustyper.

Den ökade antibiotikaanvändningen och ökningen av resistent mikroorganismer, utgör ett snabbt växande globalt hälsohot. I propositionen Strategi för ett samordnat arbete mot antibiotikaresistens och vårdrelaterade sjukdomar (prop. 2005/06:50) framhålls vikten av att kunna använda effektiva antibiotika vid bakteriella infektioner hos människor och djur. Sverige bör därför fortsätta att verka för ökad samverkan såväl inom Europeiska unionen som internationellt för att motverka antibiotikaresistens, bl.a. rörande kunskapsutveckling kring antibiotikaresistens och utveckling av nya antibiotika.

Cancer

Anslagen för forskning och forskarutbildning till vissa universitet och högskolor bör enligt regeringen öka för satsningar på strategisk forskning inom cancerområdet.

Cancer är i Sverige den vanligaste dödsorsaken i åldersgruppen upp till 75 år. Regeringen har gett en särskild utredare i uppdrag att lämna förslag till en nationell cancerstrategi med fokus på framtida utmaningar och behov. Det är viktigt att satsningar på de preventiva aspekterna av cancer-

sjukdom ingår i den samlade cancerverksamheten eftersom det erbjuder den mest betydelsefulla möjligheten att förhindra att människor insjuknar i cancer.

Svensk cancerforskning är i dag av skiftande kvalitet. Det är, mot bakgrund av områdets betydelse från vårdsynpunkt, enligt regeringens uppfattning angeläget med insatser för att höja forskningen till en hög internationell nivå. Detta är viktigt bl.a. som förutsättning för en nationell cancerstrategi. Genom effektiv integrering av klinisk forskning och grundforskning, kan den kliniska forskningen bidra med nya aspekter på sjukdomsförlopp och terapimöjligheter, samtidigt som grundforskningens resultat snabbare kan få tillämpning vid diagnos, terapi och vård av patienter. Här finns en stor förbättringspotential för svensk del.

Miljöer med integrerad prevention, vård, forskning och utbildning i kombination med Sveriges unika infrastruktur med hälsodataregister och biobanker, kan ge möjligheter att nå en forskningsprofil på högsta internationella nivå. Samtidigt kan en sådan effektivisering av svensk cancerforskning leda till betydande vinster både inom sjukvård och i näringsliv.

Psykiatri

Anslaget för forskning och forskningsinformation till Vetenskapsrådet bör enligt regeringen öka för satsningar på strategisk forskning inom psykiatri.

Regeringen anför att psykisk ohälsa är ett stort och omfattande problem. Den psykiska ohälsan omfattar såväl allvarliga tillstånd såsom psykoser och djupa depressioner som lindrigare former, t.ex. nedstämdhet, oro och sömnsvårigheter. Potentialen för avgörande forskningsgenombrott inom området bedöms som stor. Svensk forskning är framgångsrik inom vissa sektorer av psykiatri, bl.a. när det gäller ärftliga faktors betydelse och mekanismer bakom beroende och missbruk, även om forskningen generellt är av skiftande kvalitet. Nationell psykiatrisamordning framhöll i sitt slutbetänkande *Ambition och ansvar* – Nationell strategi för utveckling av samhällets insatser till personer med psykiska sjukdomar och funktionshinder (SOU 2006:100) att forskning inom området psykisk hälsa är eftersatt och att behovet av ökad kunskap är stort.

Ett mycket viktigt område där forskningsbehoven är stora är barns och ungdomars psykiska hälsa. Härutöver finns ett flertal områden där behovet av ytterligare forskning är stort. Statens beredning för medicinsk utvärdering pekade 1992 ut ett antal psykiatrirelaterade områden som särskilt angelägna, däribland missbruksvården, underhållsbehandling med läkemedel, psykoterapi, rehabilitering av långvariga psykossjukdomar och psykisk ohälsa. Nationell psykiatrisamordning konstaterade 2006 i sitt slutbetänkande att behovet av forskning kvarstår inom ovanstående områden och identifierade ytterligare ett antal områden såsom tvångsvård, psykisk sjukdom och samtidigt missbruk, äldres psykiska ohälsa, psykisk funktionsnedsättning och hjälpmedel, boende och stöd i vardagen samt arbete och

sysselsättning. Utredningen framhöll vidare att den andel av de totala forskningsmedlen som går till området är oproportionerligt liten med tanke på det lidande och den belastning för samhället som psykisk ohälsa innebär.

En utmaning inom svensk psykiatrisk forskning är att den står inför en generationsväxling. Nationell psykiatrisamordnings inventering 2006 visade att inom en tioårsperiod kommer merparten av specialistpsykiatris akademiska tjänster att drabbas av pensionsavgångar. En kraftfull satsning på att förstärka rekryteringen bland kliniska forskare inom psykiatrin behöver således göras de närmaste åren.

Vårdforskning

Anslagen för forskning och forskarutbildning till vissa universitet och högskolor samt anslaget för forskning till Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap bör enligt regeringen öka för strategiska satsningar inom vårdforskning.

Hälso- och sjukvården berör alla medborgare och är Sveriges största sektor inom arbetsmarknaden. I internationella jämförelser anses Sverige vanligen ha ett av världens absolut bästa hälso- och sjukvårdssystem för högspecialiserad vård med hög medicinsk kvalitet till förhållandevis låga kostnader. Hälso- och sjukvården har också identifierats som en sektor med stora framtida exportmöjligheter.

Den demografiska utvecklingen med en allt större andel äldre kommer att innebära ett kraftigt ökat vårdbehov. Det är därför viktigt med hälsofrämjande arbete inom vården, framför allt när det gäller åldersrelaterade sjukdomar och tillstånd såsom diabetes, demens, depressioner och frakturer, men det är också viktigt med preventivt arbete för att förändra äldres levnadsvanor. Samtidigt anses det inte möjligt att nämnvärt öka de ekonomiska utgifterna inom hälso- och sjukvårdssektorn.

Vårdforskningen är till stora delar tvärvetenskaplig och spänner över många områden såsom prevention, vård, omvårdnad, rehabilitering, välbefinnande och hälsa. Forskningsområdet är relativt nytt i Sverige och befinner sig i en kraftig utvecklingsfas och är starkt i ett internationellt perspektiv. Forskningen om vård av äldre har stärkts liksom även den forskning som rör vård vid psykisk ohälsa.

Det finns ett behov av forskning kring vårdens organisation och praktiska utförande, såsom vårdens produktionsprocesser och ledningssystem, IT-stödda hälsotjänster, distans- och hemsjukvård, arbetsorganisation, innovationer i vården, samt hur dessa påverkar vården. I dag saknas i många avseenden forskningsbaserade kunskaper om hur god vård i praktiken bör levereras till patienterna.

Den kliniska forskningen

Klinisk utbildning på forskarnivå bör enligt regeringen organiseras i form av nya kliniska forskarskolor. Medel för kliniska forskarskolor bör utlysas i konkurrens och fördelas efter kvalitetskriterier till universitet med klinisk forskning. Vetenskapsrådet bör få i uppdrag att utveckla ett system för uppföljning och utvärdering av klinisk forskning som finansieras helt eller delvis genom den ersättning som utbetalas enligt ett avtal mellan staten och vissa landsting, det s.k. ALF-avtalet. ALF-avtalet reglerar statens ersättning till landstingen för bl.a. medicinsk forskning.

I Sverige har en unik infrastruktur byggts upp genom att man inom svensk sjukvård under en rad år samlat data i form av hälsodatabaser och biobanker. Detta ger svensk klinisk forskning tydliga konkurrensfördelar i ett internationellt perspektiv. För att Sverige ska kunna fortsätta att delta i den internationella forskningsutvecklingen inom det medicinska området krävs såväl ökade resurser till den universitetsbaserade grundforskningen som ökade möjligheter att omsätta de nya kunskaperna i sjukvården genom satsningar på klinisk forskning. Regeringen beskriver i propositionen flera satsningar för förstärkning av den medicinska och kliniska forskningen. Genom satsningar på strategiska forskningsområden inom medicin, fördelas förstärkta resurser för klinisk forskning inom regenerativ medicin, diabetes, hjärnans och nervsystemets sjukdomar, klinisk epidemiologi, cancer, psykiatri och vårdforskning.

Följdmotioner

I motion Ub6 av Marie Granlund m.fl. (s) begärs i yrkande 9 (delvis) ett tillkännagivande om prioriterade strategiska forskningsområden. Motionärerna motsätter sig regeringens detaljstyrning inom dessa områden. De anser att forskningsfinansiärerna bör få ett större utrymme för prioriteringar inom de utpekade områdena jämfört med regeringens förslag. I yrkande 13 begärs ett tillkännagivande om en nationell överenskommelse om den medicinska forskningen. Motionärerna menar att det branschprogram som infördes av den tidigare regeringen bör utvecklas till en nationell överenskommelse för den kliniska forskningen. Det kräver att staten tar initiativ till överläggningar om en bred överenskommelse mellan de berörda parterna (staten-landstingen-industrin) om forskningens roll, villkoren inom vården och vilket åtagande och ansvar som varje part ska ha. Målet för statens del bör vara att överenskommelsen ska vara långsiktig och ha bred politisk förankring.

I motion Ub5 av Amineh Kakabaveh m.fl. (v) begärs i yrkande 6 (delvis) ett tillkännagivande om fördelning av medel till forskning inom de strategiska forskningsområdena. Motionärerna anför att de i stort accepterar en prioritering av de övergripande strategiska forskningsområdena medicin, teknik och klimat. Däremot tillbakavisar de regeringens detaljerade fördel-

ning av medel inom dessa områden. I yrkande 7 begärs ett tillkännagivande om en bred överenskommelse om den kliniska forskningen. Motionärerna anför att den kliniska forskningen under de senaste åren har fått sämre förutsättningar, och för att stärka den framtida kliniska forskningen behövs ett mer långsiktigt synsätt och agerande. Motionärerna anför att det därför vore önskvärt med en bred politisk uppgörelse i syfte att samla samtliga inblandade aktörer inom såväl offentlig som privat sektor i en överenskommelse om den kliniska forskningen.

I motion Ub8 av Maria Wetterstrand m.fl. (mp) begärs i yrkande 4 (delvis) ett tillkännagivande om att styrningen av de strategiska satsningarna till 24 särskilda områden tas bort till förmån för en friare fördelning inom områdena medicin och hälsa, teknik och klimat. Motionärerna är skeptiska till en så hård politisk styrkning av forskningsmedlen som regeringen föreslår. I yrkande 5 begärs ett tillkännagivande om vikten av att lyfta fram folkhälsoperspektivet i forskningen. Det behövs enligt motionärerna forskning om bl.a. implementering av effektiva metoder för att förebygga ohälsosamma levnadsvanor och livsvillkor. Forskning behövs också för att få fram uppgifter om hälsoeffekter – vad som fungerar, respektive inte fungerar och hur kostnadseffektiviteten ser ut.

Motioner från allmänna motionstiden

Alkohol, narkotika och tobak

I motion So516 av Agneta Lundberg m.fl. (s, v, kd, mp) yrkande 8 begärs ett tillkännagivande om alkoholforskning.

I motion So432 av Berit Högman och Lars Mejern Larsson (s) begärs ett tillkännagivande om åtgärder mot och ytterligare forskning kring den ökande alkoholkonsumtionen.

I motion So569 av Désirée Pethrus Engström (kd) yrkande 1 begärs ett tillkännagivande om att resurser bör säkras för ökad forskning om missbruk hos kvinnor.

I motion So497 av Jan Lindholm m.fl. (mp) yrkande 5 begärs att regeringen återkommer med förslag beträffande behovet av ökad forskning om snus.

Epidemiologi

I motion So385 av Jan Lindholm m.fl. (mp) yrkande 2 begärs ett tillkännagivande om vikten av forskning kring antibiotika.

Psykiatri

I motion Ju470 av Eva Olofsson m.fl. (v, m, c, fp, kd) yrkande 1 begärs ett tillkännagivande om att uppmuntra forskning när det gäller sexualbrott mot barn. Ett likalydande yrkande återfinns i motion Ju430 av Monica Green m.fl. (s, v, mp) yrkande 1.

I motion 2007/08:So206 av Hans Hoff (s) yrkande 1 begärs ett tillkännagivande om fördjupad forskning om psykiskt sjuka som begår brott.

I motion So404 av Anita Brodén (fp) yrkande 1 begärs ett tillkännagivande om att uppmärksamma vikten av suicidforskning.

Övriga frågor

I motion So341 av Magdalena Andersson (m) begärs ett tillkännagivande om forskning kring ätstörningar och graviditet.

I motion So225 av Barbro Westerholm (fp) begärs ett tillkännagivande om att regeringen bör ta initiativ till stimulans av forskning om sällsynta sjukdomar, deras orsak, behandling och förebyggande.

I motion Fi218 av Eva Flyborg och Liselott Hagberg (fp) yrkande 2 begärs ett tillkännagivande om satsning på forskning med genusperspektiv om äldre och åldrande.

Socialutskottets ställningstagande

Socialutskottet konstaterar att regeringen nu föreslår en historiskt stor satsning vad gäller resurserna till svensk forskning. Tillsammans med ett slopande av avgiften på externt mottagna medel, den s.k. högskolemonsens och insatser på innovationsområdet, innebär höjningen att resurserna för svensk forskning och utveckling (FoU) ökar med fem miljarder kronor fram t.o.m. 2012. Regeringen bedömer att målet om att de totala FoU-satsningarna ska uppgå till en procent av BNP uppfylls redan 2009 i och med de föreslagna satsningarna.

Medicinsk forskning är ett av de prioriterade områdena. Inom ramen för vissa strategiska satsningar på forskningsområdet avsätts över en halv miljard kronor för forskning. Förutom stora satsningar på de övergripande områdena molekylär biovetenskap, epidemiologi samt stamceller och regenerativ medicin görs riktade satsningar på vårdforskning samt på några särskilda sjukdomar såsom cancer och diabetes. Medlen ska utlysas av forskningsråden och tilldelas universitet och högskolor efter en kvalitetsutvärdering. Utskottet ser mycket positivt på dessa kraftfulla satsningar.

I några motioner tillbakavisas regeringens styrning inom de strategiska forskningsområdena. Utskottet delar inte motionärernas uppfattning. De strategiska områden som identifieras i propositionen har valts utifrån de strategier som inlämnats från myndigheter, näringslivets organisationer och företag. Regeringen har dessutom haft överläggningar med Vetenskapsrå-

det om kvalitet och omfattning av svensk forskning inom de områden som lyfts fram. Regeringen poängterar att det är mycket viktigt att de lärosäten som beviljas medel för en strategisk satsning ger plats för den fria nyfikenhetsstyrda forskningen inom ramen för det strategiska området. Enligt utskottet är det rimligt att staten kan peka ut särskilt prioriterade forskningsområden, så länge forskningen är fri inom den ramen.

Några motioner berör den kliniska forskningen. En stark klinisk forskning är enligt utskottet en förutsättning för en evidensbaserad och kunskapsstyrd hälso- och sjukvård präglad av hög kvalitet. Den kliniska forskningen i Sverige har tydliga konkurrensfördelar som många andra länder saknar, såsom bra utbildningar, hög andel forskarutbildade i vården, god tillgång till register och biobanker, patienter som gärna deltar i forskningsprojekt samt en stabil offentlig sjukvård. Förutsättningarna för den kliniska forskningen i Sverige har dock försämrats i jämförelse med andra länder under de senaste decennierna.

Utskottet välkomnar därför att det i propositionen tas ett samlat grepp om den kliniska forskningen. Vid sidan om de satsningar som görs på medicinsk grundforskning, föreslås bl.a. att klinisk utbildning på forskarnivå organiseras i form av nya kliniska forskarskolor. Dessutom anges att Vetenskapsrådet bör få i uppdrag att utveckla ett system för uppföljning och utvärdering av den kliniska forskningen. I detta sammanhang konstaterar utskottet även att regeringen föreslår en lagändring som innebär att högskolorna ska verka för att forskningsresultat kommer till nytta.

I en motion betonas vikten av att lyfta fram folkhälsoperspektivet i forskningen. Utskottet noterar att det i propositionen föreslås stora satsningar på folkhälsoområdet. Det gäller inte minst den satsning på alkohol-, narkotika- och tobaksforskning som görs genom Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap. Dessutom görs stora satsningar på att öka forskningen kring de stora folksjukdomarna, såsom diabetes och hjärt-kärlsjukdomar, genom de strategiska forskningssatsningarna.

De frågor som tas upp i de enskilda motionerna från allmänna motions tiden berör i stort frågor som faller inom ramen för regeringens satsningar. När det gäller forskning kring sällsynta sjukdomar har utskottet noterat att arbetet med sällsynta sjukdomar länge varit en prioriterad fråga inom EU. Nyligen presenterades Rådets rekommendation om en EU-satsning avseende sällsynta sjukdomar, bl.a. med betoning på forskning (KOM(2008) 726 slutlig/2).

Socialutskottet överlämnar med detta yttrande 12 motionsyrkanden från de allmänna motionstiderna 2007 och 2008.

Med det anförda föreslår socialutskottet att utbildningsutskottet avstyrker samtliga motionsyrkanden i den mån de inte kan anses tillgodosedda med det anförda.

Stockholm den 9 december 2008

På socialutskottets vägnar

Kenneth Johansson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Kenneth Johansson (c), Magdalena Andersson (m), Christer Engelhardt (s), Marianne Kierkemann (m), Lars U Granberg (s), Tobias Krantz (fp), Marina Pettersson (s), Jan R Andersson (m), Lennart Axelsson (s), Chatrine Pålsson Ahlgren (kd), Margareta B Kjellin (m), Elina Linna (v), Lars-Ivar Ericson (c), Thomas Nihlén (mp), Finn Bengtsson (m), Per Svedberg (s) och Ann Arleklo (s).

Avvikande meningar

1. Ett lyft för forskning och innovation (s, v)

Christer Engelhardt (s), Lars U Granberg (s), Marina Pettersson (s), Lennart Axelsson (s), Elina Linna (v), Per Svedberg (s) och Ann Arleklo (s) anför:

Enligt vår mening är det bra att regeringen prioriterar medicinsk forskning som ett av de strategiska forskningsområdena. Vi motsätter oss emellertid regeringens metod att detaljstyra inriktningen på forskningen t.ex. genom att lyfta fram forskning rörande vissa sjukdomar.

Den kliniska forskningen har stor betydelse för utveckling av hälso- och sjukvård. Den bidrar också till utveckling av kommersiell verksamhet inom exempelvis läkemedels- och bioteknikindustrin. Några av de viktigaste orsakerna till att vi kunnat ha en högklassig klinisk forskning har varit utbildningar av bra kvalitet, hög andel forskarutbildade i hälso- och sjukvården, patienter som varit positiva till att ingå i forskningsprojekt och god tillgång till biobanker och register. Grundläggande är att Sverige har ett gemensamt hälso- och sjukvårdssystem av hög klass där hela befolkningen ingår, med en sammanhållen skattefinansiering av en hälso- och sjukvård som styrs av principen om vård efter behov.

De senaste åren har dock den kliniska forskningen fått sämre förutsättningar. För att stärka den framtida kliniska forskningen behövs enligt vår mening ett mer långsiktigt synsätt och agerande:

- Prioritering – ansvariga politiker måste tydligt prioritera den kliniska forskningen.
- Långsiktighet – en mandatperiod är en alldeles för kort planeringshorisont.
- Samverkan – flera aktörer är beroende av varandra och kan dra nytta av varandra inom den kliniska forskningen. Ett systematiskt samarbete mellan akademi, vårdgivare och industri bör etableras.

I vissa landsting pågår omfattande privatiseringar och en utveckling med många olika vårdgivare som kan påverka förutsättningarna för klinisk forskning. Det skulle vara helt förödande för den högspecialiserade sjukvårdens infrastruktur om de moderata idéerna om att förvandla våra universitetssjukhus till ”vårdgallerior” med en rad olika privata utförare förverkligas. Universitetssjukhusens roll som en samlad utvecklingsmiljö för avancerad vård, forskning och utbildning skulle då gå förlorad.

Det branschprogram som den tidigare socialdemokratiska regeringen i samarbete med Vänsterpartiet och Miljöpartiet de gröna tog initiativ till var ett mycket viktigt steg för att utveckla strategisk forskning inom läkemedel, bioteknik och medicinteknik. De olika aktörerna inom den kliniska forskningen måste ha ett långsiktigt gemensamt perspektiv. För att Sverige

ska kunna fortsätta att vara ett attraktivt land för forskning och kliniska prövningar krävs ett samlat grepp med långsiktig stadga. Statens roll och ansvar bör tydliggöras. Sjukvårdshuvudmännens ansvar och möjligheter bör utvecklas och industrins medverkan uppmuntras.

Vi föreslår därför att det ovan nämnda branschprogrammet bör utvecklas till en nationell överenskommelse för den kliniska forskningen. Det kräver att staten tar initiativ till överläggningar om en bred överenskommelse mellan de berörda parterna (staten–landstingen–industrin) om forskningens roll, villkoren inom vården och vilket åtagande och ansvar som varje part ska ha. Överenskommelsen bör medverka till att det upprättas en struktur som möjliggör forskning som en del i vårdens vardag. Målet för statens del bör vara att överenskommelsen ska vara långsiktig och ha bred politisk förankring. Ett sådant långsiktigt samarbete med blocköverskridande politiskt stöd gör att både akademin, sjukvården och industrin tjänar på detta. Därmed blir det en vinst även för staten och medborgarna i form av ökad hälsa, bättre vård och ökad tillväxt.

Med det anförda anser vi att utbildningsutskottet bör tillstyrka motionerna Ub5 (v) yrkandena 6 i denna del och 7 samt Ub6 (s) yrkandena 9 i denna del och 13.

2. Ett lyft för forskning och innovation (mp)

Thomas Nihlén (mp) anför:

Regeringen föreslår inte mindre än 24 strategiska satsningar, varav de flesta passar in under de tre områdena medicin, teknik och klimat. Regeringens förslag är en mycket långtgående reglering av vilken typ av forskning som ska stödjas och med hur många kronor. Miljöpartiet är skeptiskt till en så hård politisk styrning av forskningsmedlen. Det är naturligt att man från politikens håll pekar ut inriktningen för en begränsad del av forskningsmedlen, men vi ställer oss helt avvisande till att politiken ska detaljstyra en så stor del av forskningsanslagen som regeringen föreslår.

Folkhälsoforskningen handlar om strukturella och samhälleliga faktorer som främjar hälsa och förebygger sjukdomar. I dag vet vi mycket inom folkhälsoforskningen, men det behövs enligt min mening forskning om bl.a. implementering av effektiva metoder för att förebygga ohälsosamma levnadsvanor och livsvillkor. Forskning behövs också för att få fram uppgifter om hälsoeffekter – vad som fungerar, respektive inte fungerar och hur kostnadseffektiviteten ser ut. Folkhälsoforskning kan sägas vara en del av en innovativ forskning för hållbar utveckling i Sverige och behöver stärkas.

Inom folkhälsoforskningen är det bl.a. angeläget att kunskaperna kring snusets hälsorisker ökar.

Vidare anser jag att det finns ett behov av åtgärder för att stärka forskningen kring antibiotika. Slutligen anser jag att det behövs mer forskning för att rätt insatser ska kunna sättas in för att förhindra sexualbrott mot barn.

Med det anförda anser jag att utbildningsutskottet bör tillstyrka motion Ub8 (mp) yrkandena 4 i denna del och 5 samt motionerna Ju430 (s, v, mp) yrkande 1, So497 (mp) yrkande 5 och So385 (mp) yrkande 2.